

KAMBAG‘AL OILALAR REESTRINI SHAKLLANTIRISH JARAYONI (O‘zbekiston misolida)

Xoliqova Nilufarxon Tursunxo‘ja qizi

Qo‘qon shahar Inson Ijtimoiy xizmatlar markazi

Galabaqqol MFY ijtimoiy xodimi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda kambag‘al oilalar reestrini shakllantirishning huquqiy, institutsional va tashkiliy asoslari tahlil qilinadi. Aholini ijtimoiy himoya qilish tizimida reestrning o‘rni, uni shakllantirish mexanizmlari, mezonlari hamda amaliy muammolari ilmiy yondashuv asosida yoritiladi. Shuningdek, kambag‘allikni qisqartirish siyosatida raqamlashtirilgan reyestrlarning ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: kambag‘allik, ijtimoiy himoya, reyestr, ijtimoiy yordam, mahalla, raqamlashtirish.

So‘nggi yillarda dunyo miqyosida kambag‘allikni qisqartirish masalasi barqaror rivojlanishning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Xususan, O‘zbekistonda ijtimoiy davlat tamoyillarini mustahkamlash, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini aniqlash va qo‘llab-quvvatlashga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Ushbu jarayonda kambag‘al oilalar reestrini shakllantirish mexanizmi muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Kambag‘al oilalar reestri – bu davlat tomonidan ijtimoiy yordamga muhtoj oilalarni aniqlash, hisobga olish va monitoring qilishga xizmat qiluvchi axborot tizimidir. Mazkur reyestr yordamida ijtimoiy resurslarni manzilli taqsimlash imkoniyati yaratiladi.

Ilmiy adabiyotlarda kambag‘allik tushunchasi ko‘p qirrali bo‘lib, u daromadlarning yetarli emasligi, asosiy ehtiyojlarni qondira olmaslik, ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatining cheklanganligi bilan tavsiflanadi. Jahon banki talqiniga ko‘ra, kambag‘allik – bu insonning munosib hayot kechirish uchun zarur bo‘lgan minimal resurslarga ega emasligidir. O‘zbekistonda kambag‘allik masalasi uzoq yillar davomida ochiq statistik va institutsional baholashdan chetda bo‘lgan bo‘lsa-da, 2020-yildan boshlab ushbu yo‘nalishda tub islohotlar amalga oshirila boshlandi.

Kambag‘al oilalar reestrini shakllantirish O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari asosida yo‘lga qo‘yilgan. Jumladan, kambag‘allikni qisqartirish va aholini ijtimoiy himoyalashni kuchaytirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Mazkur huquqiy hujjatlar orqali:

- -kambag‘al oilalarni aniqlash mezonlari;
- -mahallaning ushbu jarayondagi roli;

- -axborot tizimlarini integratsiyalash;
- -ijtimoiy yordam turlarini manzilli taqsimlash mexanizmlari belgilab berildi.

Reyestrni shakllantirish jarayoni bir necha bosqichlardan iborat bo‘lib, u asosan “mahallabay” yondashuv asosida amalga oshiriladi:

Mahalla fuqarolar yig‘inlari tomonidan hududdagi oilalarning ijtimoiy-iqtisodiy holati o‘rganiladi. Daromad manbalari, bandlik holati, mulk mavjudligi va oilaning umumiy turmush darajasi baholanadi.

Oilalar belgilangan mezonlar asosida kambag‘al, ehtiyojmand yoki ijtimoiy xavf ostida bo‘lgan toifalarga ajratiladi.

Aniqlangan oilalar haqidagi ma’lumotlar yagona elektron platformaga kiritiladi. Bu jarayon inson omili ta’sirini kamaytirish va shaffoflikni ta’minlashga xizmat qiladi.

Reyestr doimiy ravishda yangilanib boriladi, oilaning holati yaxshilanganda yoki yomonlashganda tegishli o‘zgartirishlar kiritiladi.

Kambag‘al oilalar reestri ijtimoiy yordamni manzilli va samarali ko‘rsatishga imkon beradi. Xususan:

- davlat mablag‘larining maqsadli sarflanishi ta’minlanadi;
- ijtimoiy adolatsizlikning oldi olinadi;
- bandlik va tadbirkorlik dasturlari aynan ehtiyojmand oilalarga yo‘naltiriladi.

Shuningdek, mazkur reyestr kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha davlat dasturlarining samaradorligini baholashda muhim axborot manbai hisoblanadi.

Amaliyotda reyestrni shakllantirish jarayonida bir qator muammolar kuzatilmoqda:

- subyektiv baholash holatlari;
- ma’lumotlarning to‘liq va aniq emasligi;
- hududlar kesimida yondashuvlarning farqlanishi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun:

- baholash mezonlarini yanada aniq va standartlashtirish;
- raqamli platformalarni rivojlantirish;
- mahalla xodimlarining malakasini oshirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda kambag‘al oilalar reestrini shakllantirish ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish yo‘lidagi muhim qadamdir. Ushbu mexanizm davlatning kambag‘allikka qarshi siyosatini tizimli, shaffof va manzilli amalga oshirish imkonini beradi. Kelgusida reyestrni takomillashtirish orqali aholining turmush darajasini oshirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ijtimoiy siyosatga oid nutqlari va qarorlari.
2. Sen A. *Development as Freedom*. Oxford University Press, 1999.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining kambag‘allikni qisqartirishga oid farmonlari.
4. Mahalla instituti faoliyatiga oid normativ-huquqiy hujjatlar.
5. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi materiallari.